

БРОК Л. АЙДИ | ФЪРНЕТ АЙДИ

ПРЕДИМСТВАТА на ДИСЛЕКСИЯТА

КАК ДА
ОТКЛЮЧИМ
скрития
потенциал на
ДИСЛЕКСНИЯ
МОЗЪК

Превод от английски Елена Филипова

 ciela

*На Кристър, заедно ни научи колко важно е да се фокусираш
върху силните страни.
На Карина, която помним с любов.
И на хората с дислексия навсякъде.*

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	7
ЧАСТ I. ВЪПРОС НА ПЕРСПЕКТИВА	13
Глава 1. Ново схващане за дислексията	15
Глава 2. Дислексията от две перспективи.....	22
Глава 3. Моделиране на дислексията	32
ЧАСТ II. НАУЧНИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ДИСЛЕКСИЯТА	41
Глава 4. Източниците на двойствената природа на дислексията	43
Глава 5. Повече съзнателност, по-малко автоматизъм.....	58
Глава 6. Затрудненията, свързвани с дислексията	68
ЧАСТ III. М-СИЛИ. МАТЕРИАЛНО МИСЛЕНЕ	81
Глава 7. М-силите в MIND.....	83
Глава 8. Предимства на М-силите	89
Глава 9. Компромиси на М-силите	100
Глава 10. Израстване с М-сили	107
Глава 11. Ключови моменти в М-силите.....	113
Глава 12. Какво ново при М-силите.....	117
ЧАСТ IV. I-СИЛИ. ВЗАИМОСВЪРЗАНО МИСЛЕНЕ	129
Глава 13. I-силите в MIND	131
Глава 14. Предимствата на I-силите	137
Глава 15. Компромиси на I-силите	149
Глава 16. Мозъци без граници.....	157
Глава 17. Ключови моменти в I-силите	162
Глава 18. Какво ново при I-силите	166
ЧАСТ V. N-СИЛИ. ПОВЕСТВОВАТЕЛНО МИСЛЕНЕ	181
Глава 19. Повествователно мислене. N-силите в MIND	183
Глава 20. Предимствата на N-силите.....	187

Глава 21. Компромиси на N-силите	202
Глава 22. Една история за всекиго	206
Глава 23. Ключови моменти в N-силите	210
Глава 24. Какво ново при N-силите	214
ЧАСТ VI. D-СИЛИ. ДИНАМИЧНО МИСЛЕНЕ.....	233
Глава 25. D-силите в MIND.....	235
Глава 26. Предимствата на D-силите	241
Глава 27. Компромиси на D-силите	246
Глава 28. D-силите в бизнеса	252
Глава 29. Ключови моменти в D-силите	258
Глава 30. Какво ново при D-силите.....	264
ЧАСТ VII. ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕДИМСТВОТО НА ДИСЛЕКСИЯТА	
В ЖИВОТА.....	283
Глава 31. Изследователските сили на дислексния ум.....	285
Глава 32. Образование за дислексния ум.....	301
Глава 33. Дислексният ум в действие.....	323
Глава 34. Моделиране на дислексната личност	343
Епилог.....	358
Благодарности.....	363
Приложение: Резултати от анкетите за силните страни	
на MIND	366
Бележки	377

Въведение

През 2004 г. едно водещо бизнес училище в Англия публикува прессъобщение със заглавието: „Предприемачите – пет пъти по-вероятно да страдат от дислексия“. По-нататък в подзаглавието се пишеше какво прави някои от най-известните и успешни предприемачи на Англия, като Ричард Брансън, Алан Шугър и Анита Родик, толкова специални? Отговорът според Джули Логан, която ръководила изследването, описано в прессъобщението, гласеше, че всеки един от тези много успешни предприемачи също така „страда от дислексия“, състояние, за което тя и колегите ѝ бяха открили, че предразполага доста силно към предприемачески успех.

В светлината на огромния успех, на който се радват тези предприемачи, изглежда доста странно те да бъдат описвани като „страдащи от дислексия“. И все пак, както може да ви каже почти всеки човек с дислексия, да бъдеш дислексик може наистина да носи значително страдание – като например срама постоянно да се проваляш в умения, които другите овладяват с лекота, подигравките на връстниците и съучениците или изключването от курсове, училища или професии, които човек би избрал. И все пак, когато се вгледаме внимателно в хората с дислексия – когато видим как мислят те, какво могат да правят и често пъти какви забележителни личности стават, – е също толкова ясно, че в много отношения „страдането от дислексия“ е страдание от най-необичаен вид.

Тази книга не е за дислексията. Тя е за *видовете хора, диагностицирани с дислексия* – за техните типове ум, за начините, по които обработват информацията, и за нещата, които правят особено добре. Това не е книга за нещо, което тези хора *имат*. Тя е за онова, което те *са*.

Повечето книги за дислексията се съсредоточават върху проблемите с четенето и правописа. Макар тези проблеми да са изключително важни, те не са единствените – нито дори най-важните – неща, които отличават дислексния от недислексния ум. В тази книга ние ще

се съсредоточим главно върху тези допълнителни различия, за които вярваме, че крият ключа към разбирането какво представляват наистина дислексията и дислексният ум.

Като експерти по невронаука и учебни затруднения ние сме имали привилегиата да работим със стотици хора с дислексия и техните семейства. В хода на този процес сме открили, че хората с дислексия често споделят един широк диапазон от важни когнитивни характеристики. Някои от тези характеристики са затруднения с ученето и обработката – като проблеми с четенето и правописа, механичната математика, работната памет или зрителните и слуховите функции. Други обаче са значими силни страни, умения и таланти. Ние наричаме тези способности *предимството на дислексията*. Макар тези характеристики да се различават донякъде при отделните хора, те образуват и разпознаваеми модели – тъй както различните музикални произведения на Моцарт се отличават и все пак се разпознават като творчество на един и същи композитор.

Традиционно опитите да бъде разбрана дислексията са се фокусирали почти изключително върху проблемите с четенето, правописа и другите академични умения. В резултат се е обръщало твърде малко внимание на нещата, които хората с дислексия правят изключително добре – особено вече като възрастни. По наше мнение това е сериозна грешка. Да се опитваме да разберем какво представлява дислексията, пропускайки талантите, типично проявявани от порасналите хора с дислексия, е като да се опитваме да разберем какво са гъсениците, пренебрегвайки факта, че те израстват в пеперуди.

Както ще ви покажем в тази книга, мозъците на дислексиците не са дефектни – те просто са различни. Различията в тяхното свързване често водят до специални сили при обработката на определени видове информация, а тези сили обикновено компенсират с лихвите познати дислексни затруднения. Научаването да разпознават, култивират и използват правилно тези силни страни може да помогне на хората с дислексия да постигнат по-голям успех и лична реализация.

Има две големи разлики между традиционния възглед за дислексията и онзи, който ние представяме в тази книга. Първо, ние не

разглеждаме академичните затруднения, свързвани с дислексията, като резултат от разстройство или заболяване. Вместо това виждаме тези затруднения като възникващи от един различен модел на мозъчна организация – модел, чиято главна цел е да предразположи дислексиците към развитието на ценни умения, съдействащи за разбирането и адаптирането към един сложен и променящ се свят. Когато дислексията бъде погледната в такава перспектива, виждаме, че силните и слабите страни, които я съпровождат, са като двете страни на една и съща невробиологична монета. В тази книга ние ще установим тези предимства, ще опишем как могат да бъдат използваните, и ще обясним защо смятаме, че те – а не затрудненията с четенето и правописа – би трябвало да бъдат разглеждани като истинските съществени характеристики на дислексията.

Второ, за разлика от повечето книги за дислексията, тази книга няма да се фокусира върху това да научи хората с дислексия да четат по-добре. Вместо това тя ще се фокусира върху помощта за тях да станат по-добри *в дислексността си*. Обучението по четене може да промени определени мозъчни характеристики по начини, които да помогнат на дислексиците да четат по-добре. Това е нещо хубаво и понякога ние силно го подкрепяме. Важно е обаче да се осъзнае и че обучението по четене не променя *всички* неща, които правят дислексния мозък различен от недислексния – и това също е нещо хубаво, защото от дислексния мозък не се *очаква* да бъде като всеки друг. Дислексният мозък има свои собствени умения и сили и тези предимства би трябвало да срещат признание и радост. Нашата цел е да помогнем на хората с дислексия да осъзнаят тези многобройни прекрасни предимства, така че да могат да се възползват от цялата палитра преимущества, способни да произтекат от дислексния ум. Първата стъпка към постигането на тази цел е да им помогнем да мислят по-нашироко за това какво всъщност означава да бъдеш дислексик, като разширят понятието си за дислексия, така че то вече да не означава само затруднения, а да включва и важни таланти.

Най-добрият начин да разширим перспективата си към дислексията е да гледаме не само нещата, които хората с дислексия нами-

рат за трудни, но и онези, които те често правят особено добре. Един очевиден начин за това е да изучаваме хора, които са се отличили с дислексността си. Повечето учебници или видеа по теми като спорт, готвене или чужди езици имат едно общо – те показват опитни практики, споделящи и показващи съвети и стратегии, които лично те са намерили за полезни. Тъй като това е книга как да се отличиш с дислексността си, ние споделяме много истории, съвети и насоки от хора с дислексия, които се радват на успех в собствения си живот. Макар че не всеки с дислексия ще успее по точно същите начини като тези талантиви личности, всеки с дислексен стил на обработка може да се възползва от техните прозрения и от изучаването на стратегиите, използвани от тях.

В началните глави на тази книга ще опишем по какво дислексният мозък се различава от недислексния. След това ще изследваме всеки от четирите модела на силни страни, свързани с дислексията, за които сме установили, че се срещат често при хората с дислексия. Нарекохме тези модели *силите на MIND**, за да се запомнят по-лесно. Тези четири сили на MIND са: материално мислене, взаимосвързано мислене, повествователно мислене и динамично мислене**. Тези модели на силните страни не са замислени като строги или непроницаеми категории – те са по-скоро помощни средства за мисленето и разбирането на дислексните таланти. Всъщност през годините, откакто излезе първото издание на тази книга, стана явно колко тясно свързани са всички тези таланти.

При все че никоя от силите на MIND не е характерна единствено за хората с дислексия, всяка от тях е свързана с набор от определени когнитивни и структурни особености на мозъка, които са обичайни за дислексиците. Докато четете тези глави, моля, не забравяйте, че макар повечето хора с дислексия да имат много общи черти, всеки индивид е също така уникален. Дислексната обработка не се причинява от един-единствен ген, така че различните хора с дислексия ще проявяват различни модели на силни и слаби страни. Много малко

* На англ. думата *mind* означава ум, разум, съзнание. – Б. пр.

** На англ. *Material reasoning, Interconnected reasoning, Narrative reasoning* и *Dynamic reasoning*, които съответно образуват съкращението MIND. – Б. пр.

от тях ще проявяват всичките сили на MIND, но почти всички ще проявяват някои от тях.

Надяваме се тази книга да бъде източник както на полезна информация, така и на насърчение за всички онези, които още не са научили множеството прекрасни предимства, способни да произтекат от дислексията.